

A)

1946-19274

Igen Tisztelt Lukács Elvtárs,

megválaszolatlan

Mindenekelőtt elnézést kell kérnem részint, hogy egyáltalán levelemmel ~~xx~~ alkalmatlankodom, másrészt a fenti megszólításért, mely flagrâns megsértése annak ~~xxxx~~ az iratlan, de nagyon is következetesen alkalmazott étiquettek, mely az Europa nyugati tibb felére szorodott egyednek quasi impartive elő"írja az ~~xx~~ urazást.

Ehhez a megszólításhoz azonban 12 éves külföldi tartozkodásom sem tudott teljesen hozzászoktatni, legalább is magyarul nem., s ha valakit, úgy Önt szinte képtelen lennék másként szólítani mint elvtársnak. Hogy miért? Tizenhét éves koromtól ~~xxxx~~ voltam az Ön hallgatója, olvasója, sem a marxizmus, sem a német irodalom, sem Hegel nem lett volna számomra az ami, az Ön tanítása nélkül. Megérti, hogy lehetetlen lenne ezek után ~~xx~~ urazni Önt, mint egy akármilyen polgári gondolkot?

Tegnap megkapván a "Magyar Hírek" legutóbbi számát, ott olvashattam, Ön egy a Népszabadságnak adott interviu-ának kivonatát, a marxizmus jelenlegi helyzetéről és jövőjéről, s az Ön ezzel kapcsolatos megjegyzései ösztönöztek erre a levélre, mint-hogy egy engem ~~extixx~~ egy évitézede foglalkoztató kérdésről ~~x~~ van szó.

On igen optimista e tekintetben, s nehéz lenne azt mondani, ~~xx~~ hogy ez túlzott, vagy indokolatlan lenne, ha azt az objektív helyzetet, azt a talajt nézzük, melyre itt nyugaton a marxizmus talál. Jobban mondva találna. Ugyanis ha a nem marxisták érdeklődése és megértő képessége e tekintetben igen megnőtt az ~~xx~~ utóbbi évek folyamán, nagyrészt valóban mint ön mondja a polgári filozófiai iskolák csödjé folytán, ha megnezzük, hogy mit tettek a marxisták e helyzet kihasználására, ez az optimizmus egy csapásra elpárolog.

Igen a marxizmusnak lenne jövője, van jövője, ha lennének marxisták ~~xxx~~ akik ezt megfelelően tudnák a mai helyzetre alkalmazni, vagy jobban mondva a jelenlegi konkrét gazdasági és társadalmi bázis alapján megújítani. S ez az ami hiányzik. Mert az ami jeleleg folyik az alig több exe~~g~~isnél.

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

Marxistákat és nem marxistákat vonz Marx gondolati sokrétősége, s akárc a jelenlegi felfordozások első sorában arra irányulnak, hogy e tekintetben egy évszázados mulasztást tegyenek jóvá. Ezenkívül vitathatalanul történnek igen érdekes és igen sikerült kísérletek a történelmi materializmus alkalmazására, másrészt Marx helyének ~~axgandak~~ filozofiai történeti meghatározására. Kétségtelen ezenkívül, hogy a marxizmus helyet kapott az egyetemi sőt középiskolai oktatásban, s hogy annak ismerete mindegy hozzátartozik az általános műveltséghez. Mindez azonban alig több mint rehabilitáció, történeti kutatás, vagy szövegmagyarázat. Ha egy akármilyen filozofusról lenne szó, ez a tény örömdetes lenne. Lehetne beszélni neo-marxizmusról, abban az értelemben, ahogy neo-kantizmusról, vagy neo-hegelianizmusról beszéltünk. De Marxnál ez kevés, ez szinte semmi.

A tény, az igen szomorú tény, hogy a marxizmus jelenleg alig több, mint egy érdekes tetem, melynek boncolása számos érdekes tanulságot nyújt az anatómia szempontjából, de csak és kizárólag ebből mert sajnálatos ezt megmondani, de semmi jel nem mutat arra, hogy a marxisták valóban megértik korunkat, hogy iránymutatást tudnak adni a mai kor embere számára.

A hivatalos marxizmus, a sztalin korszak alatt a skolasztika sőt obscurantizmus ritkán látott mélypontjára zúllott, s ez a súlyos örökség még mindig rá nehezedik. Alapjába véve mindaz ami Sztalin halála óta történt, ez első sorban gyakorlati reformok sorozata, teljesen pragmatikus módon, s a helyzet kényszere folytán gyakran éves évtizedes késéssel kidolgozva történt. Hogy csak egyetlen példát mondjak, a most január egytől nálunk életbelépett u.N. új gazdasági mechanizmus, már legalább tíz éve aktuális lenne. Legalább tíz éve minden jozan megfigyelő láthatta, hogy a sztalin tervgazdálkodást az idő túlhaladta, hogy ez csak fékezi az expansiót. Egy valóban élenjáró ideológiával rendelkező élcsapat, máris már tíz éve hozzá foghatott volna az átállításhoz. Ezzel szemben az történt, hogy ~~xxxxxx~~ marxisták egyszerűen az események mögött kullogva, akkorra jutottak el, ehhez a rég nyilvánvaló igazsághoz, máskor már lehetetlen volt mást tenni.

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

S erre a kullogásra számos példa lenne. S mindebben a legszomorubb az, hogy az néhány sokszor nem elégséges reform is, a gyakorlati szakemberek től iddul ki, s az u.n. marxistáknál, az u.n. ideologusoknál ellenzésre talál, akadályokban ütközik.

Nagyon szorú ezt kijelenteni, de a marxizmus a jelenlegi helyzetben nem motorja, hanem fékje a fejlődésnek.

Annál szomorubb, mert ez egyáltalán nem szükségszerű. Nemcsak hogy nem szükségszerű, de egyenesen antimarxista. A hivatalos marxizmus szerintem antimarxistává vált, azaz egyszerű oknál fogva, mert még eddig nem volt képes a dialektikus megújulásra.

S ez vonatkozik az u.n. szocialista országokra, s az u.n. kommunista pártokra. Elnézést kérek, az Ugy nevezett jelzőért, de sem a népi demokráciák nem, vagy jobban mondva még nem felelnek meg a szocializmus követelményeinek (a Szovjet Uniót sem véve ki), sem pedig a jelenlegi kommunisták pártok nem töltik be a Lenin által felállított élcsapat követelményt.

A kommunisták antimarxistává, finalistává válnak abban pillanatban amikor a Pártrol van szó. S azt hiszem ez a legalapvetőbb ellentmondás, melyben a jelenlegi hivatalos marxizmus, vagy marxizmus-leninizmus leledzik. Nem szabad elfelejteni, hogy az u.n. nevezett új típusú párt, úgy ahogy azt Lenin lefektette és megszervezte már több mint hatvan esztendő, tehát nagypapa korban van. S sem a párt strukturája, sem funkciója, sem jellege, nem változott, nem módosult egy jöttöt sem ez alatta az a több mint hatvan év alatt. Közben a forradalom győztesen befejeződött, a párt egy új állam vezető ereje lett, s létrejött egy új ipari társadalom, s létrejöttek a szocializmus anyagi feltételei.

S a Párt még mindig marad ami volt 1902-ben. Mit ér az a dialektikai gondolati módszer, amely talán rendkívüli mélységgel és éleslátással ismerte meg a más portája előtt, de saját küszöbére érve ~~azt~~ azt állandoan ragyogó tisztának látja?

Számosra rendkívül érdekesek s emlékeztetők maradtak az 6 n magyarázatok. Számomra megjegyzései az apologizáló polgári gazdasági elméletek illetően, elsősorban J.B.Say -vel kapcsolatban. De mutatis mutandis nem ugyanez az apologia jellemző, a mai kommunistákra? Az ~~úgy~~ Ont annyiszor és még a legutóbbi időkben is súlyos kalamitások, kedves Lukács elvtárs mindennél ékesszólóbban ^{mutatja} hogyan kezelik a hivatalos marxizmus hivatalos képviselői a megújulásra irányuló kísérleteket.

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

4) Pedig az On gondolatai még szinte félénken lojálisnak mondhatók ahhoz a gyökeres megújuláshoz amire szükség lenne, magának a marxista gondolkodásnak, ideológiának, s a kommunista cselekvésnek újra galvanizálásához.

S ha az ember a haját tēpi, ennek az az oka, hogy ennek minden lehetősége megvan, hogy a z embernek csak egy icipict kelle dialektikus gondolati apparátusát működésbe hozni, hogy a marxizmus, s ebben rejlik fölénye és zeenialitás quasi elavulhatatlan, ha állandó lépést tart fejlődéssel. Miért akkor ez a megkövesülés? Vagy a Párt szénilisé vált az abszolút hatalommal? Az ideologusokat a monopolium-theologusokká egy állam egyház theologusaivá formálta? Nem érzi On, hogy a Párt is amennyiben megáll a fejlődésben, eppolyan reakcios erővé válik mint előtte minden egykor halado szerepet játszo történeti erő?

Mondom az szomorú az, hogy ha például a kersztenység, vagy a polgari gondolkodás egy bizonyos határon túl jöveteletlenül és szükségszerűen vált a fejlődéssel ellentétes erővé, sem egy Kommunista Párt, sem a marxista gondolkodás nem válik azzá egyetlen fejlődési fokon sem, ha megvan az éleslátás, a kritikai készség, a gondolati dinamizmus, hogy magát állandóan a fejlődéshez alkalmazza. Lehet a Párt tabu? Ismerhet-e egy marxista egyáltalán tabu?

Márpedig szerény véleményem szerint, a Párt az egész közéleti életben, s a gazdasági fronton, addig nem lesz ~~xxx~~ a kor követelményeinek megfelelő megújulás, míg újra át nem gondoljuk a Párt szerepét, és jellegét, egy ipari, s egyre inkább fogyasztóvá válo társadalomban. S át nem gondoljuk magát ezt a társadalmat, s a postkeynesi közgazdasági elméletet, s gazdasági helyzetet marxista módon, melynek sajnos még soha nem történt meg, s a marxista gazdaság kritika nem hogy még mindig a prekeynesi állapotban van.

Márpedig a marxizmus leggyjtása a közgazdaság oldaláról kell hogy kezdődjön. Addig míg nem történelmi és társadalmi viszonyok megváltoznak, addig a marxizmus nem lehet a társadalom kritika.

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

↓.)

S ha lesz gondolati hagyomány a közgazdaság felől kell eldönteni meg-
közelíteni, minthogy ez mind leglényegesebb elem, **Lenine koncepciójá-**
nak legfőbb leglényesebb hatóereje éppen a Párt megújításában
találja egyetlen valóban legyeges megoldását.

Kellene, kellene, de jó volna tudni hogyan. On nyilván türelme
fogytán szertné tudni, hogy megjegyzéseim nem csupán negatív kritikát
fejeznek ki, olyat melyet előttem már számosan tettek, minden megoldá-
si kísérlet nélkül.

Egy teljes évtizede áll gondolati tevékenységem központjában, éppen
a Párt újra gondolása. Nyilván nem találtam fel sem a Bölcsök Kövét,
sem valami esodálatos receptet, s mindezt amit az alábbiakban igyekszem
kifejtetni, teljesen kézenfekvő. Magam is esodálkozom, hogy ezt még sen-
ki nem vette fel.

A Párt a munkásszervi ölesapata.

Ad e mai napig is? (Elnézést kérek a gépcserént, a másikon a szallag a
végét járja.)

Gondolom felesleges azokat a történeti okokat részletesebben kifejteni,
mely a Pártot előbb a SZ.U. -ban majd nálunk az államhatalom legfőbb erejévé
tette. Mindez azonban létrehozott egy igen kiterjedt az állam apparátussal
párhuzamosan futó pártapparátust. Ennek a szükségszerűsége a kezdeti perio-
dusban tagadhatatlan. Addig míg az államapparátusban kénytelen vagyunk a
rég gondolkodásmódban felnőtt, meggyökeresedett elemeket felhasználni, ad-
dig, míg ezektől az elemektől nem követelünk mást mint pusztá lojalitást,
addig nyilvánvaló, hogy ezeket az szerveket, megfelelő pártszerveknek ellen-
őrizni kell munkájukhoz a megfelelő politikai irányítást adni. Megmárdd-
ván a könnyebbség kedvéért a Magyarországi helyzetnél, tudjuk hogy ez a szür-
struktura husz esztendő, s ez a husz esztendő lehetővé tette egy új gene-
ráció felnövekvését, s a társadalom egész mentalitásának lényeges változá-
zását. Minthogy a társadalom, a mentalitás, sőt a gazdasági feltételek alap-
vető változáson mentek át, a Párt maradt ami volt (kisebb módosításoktól
természetesen eltekintve ~~az ami volt~~) Fejlődés az egyik oldalon, stagnáció
a másikon magával hozta szükségképpen a nivellációt. Ha 48-ban még oriási
volt a különbség, politikai érettség, eleslátás, mentalitás tekintetében
egy kommunista és egy pártönkivüli között, elég ebben a vonatkozásban az On
reddikivül érdekes vitáiraxxszulatalnom fiatal polgári esztétákkal.

Gondolom Ön is egyet ért abban, hogy ma egyszerűen elképzelhetetlen egy harminc év körüli egyetemi műveltségű fiatallembert találni, az akkori Somlyó György ~~gazdasági~~ nézeteivel, s hogy kb. negyvenéves korig bezárólag, a különbség egy kommunista és egy pártönkivüli között minimális.

Azonban ez a helyzet felveti a kérdést, mi szükség van erre a kiterjedt, költséges, pártapparátusra? Van-e pártnak valóban alkotó funkciója ebben a helyzetben? Nem vált-e ez egészében feleslegessé? Megnyilvánul-e másban a párt élcsapat jellege, mint a hatalom monopolisztikus gyalorlásában? S ha ez így van nem vált-e a Párt parazitává, s ezzel a haladást fékező erővé, melynek nincs objektív létjogosultsága, s mely a kezében összpontosuló tejhatalom segítségével fennmaradását önkényesen meghosszabbítja? mint ez előtte minden önmagát túlélő társadalmi osztály, kormányforma vagy társadalmi csoport tette?

Mint Ön is tudja, a román elvtársak ~~sz~~omindenkit megelőzve, meglátták ennek a dilemmának a tarthatatlanságát, s úgy igyekeztek orvosolni a bajt, hogy a két apparátust összevonták. Rövid távon s merő takarékosági okokat szem előtt tartva ez természetesen megoldás, csak éppen pragmatikus, a dolgokat a könnyebbik oldalánál megfogni akaró megoldás.

Szerény véleményem szerint a valódi megoldás éppen az ellenkező oldalon fekszik. Valóban vissza kell adni a Párt élcsapat jellegét, de ennek az egyetlen lehetősége, ha Párt nem csak látszólag de ténylegesen ~~is~~ funkcionálisan külön válik az államhatalomtól, mi több egy bizonyos mértékig eltávolodik tőle. Annyira csak amennyire az élcsapatnak el kell távolodni a tömtől. Bármilyen utopisztikusan hangozzék is, de a Pártnak saját fejlődése érdekében le kell mondani minden államhatalmi eszköztől, az államhatalomnak teljesen függetlenül kell ~~is~~ funkcionálnia. A Pártnak ezzel szemben minden energiáját, a fejlődésre, a jövőre, s a meglévő hibák eltérbe állítására kellene koncentrálnia. Mindig egy lépéssel a társadalom egésze előtt.

Mert Kedves Lukács elvtárs, a forradalomnak koránt sincs vége. Csak az ezek közt változtak. Ma a forradalomnak elsősorban gazdasági technikai eszközökkel kell tovább folyni. De hol beszélhetünk forradalmi pártrol, hol beszélhetünk, a szocializmus fölényéről, amikor a kommunista egyre inkább válik a dogmatikus burokrata szinonimájává, s a szocialista rendszer az szürkességévé, az unalomévé, a technikai elmaradottságává, a gazdasági nehézkességévé? S ne feledje el Kedves Lukács Elvtárs, hogy

ha valami ezt mindehki előtt nyilvánvalóvá teszi majd, ez az új gazdasági mechanizmus sikere lesz. Mert a jelenlegi Párt ~~xx~~ jelenlegi funkcionáriusai, a kellő gazdasági és technikai kvalitás, a modern szervezés alapjainak ismeret nélkül, kénytelenek lesznek az események és a technokraták mögött kullogni, s hogy megmutassák hogy ők is vannak a világon, elsősorban a nehézségek támasztásába fognak kitűnni.

Itt szerintem két út van. Vagy a párt elcsapattá válik újra, vagy a fejlődés véglegesen tuljutt rajta, s egy szép napon vagy aggkori végelgyengülésben huny el, vagy erőszakkal távoltják el a porondról. S ez kár lenne. Kár mert a párt alkotó ~~szerepe~~ funkciót játszhat, a fejlődés élére állhatna, a mi strukturánkban csak ő tehetné meg.

Nem tudom mennyiben ért Ön egyet velem, de én a jövő, a szocializmus kormányformáját a parlamenti demokráciába látom. Tudom idősebb elvtársaknál a parlamenti demokrácia a polgári ~~xxxx~~ tehát látszat demokrácia szinonimája, s a kommunisták éppen ez okból fogva ~~xxxx~~ parlamentáris rendszer ellenfelei.

Egy kapitalista rendszeren belül, a parlamentarizmus valóban látszat demokrácia. De annyira lehetetlen, abszurd elképélni, éppen a valódi, az igazi parlamentarizmust csak egy szocialista gazdasági és társadalmi strukturában lehet megvalósítani? Emlékszem valamikor 45-ben Rákosi egy a Párt Politikai akadémiáján tartott előadásában azt fejtegette, hogy a Párt által képviselt egy párt rendszer és bizonyos kapitalista országokban megvalósult két párt rendszer között nincs lényeges különbség, tekintve hogy ez a két párt,

mint az amerikai republikánusok és demokráta az uralkodó osztály két vetélkedő csoportja akik közt nincs semmi lényeges ellentét.

Ebben természetesen Rákosinak igaza van. Azt felejtette el mindössza megjegyezni, hogy amikor az egyik hatalmon van, a másik az ellenzék, s ez alatt az idő alatt, idejét a hatalmon lévő kormány ellenőrzésével és kritizálásával tölti. Ha egy ~~szisz~~ két ~~xxx~~ vagy több párt rendszeres kormányforma, melyben a meglt. pártok nem vonják kétségbe a sem a társadalom jellegét, sem pedig a rendszert, miért nem képzelhető el hasonló forma szocialista bázison? Mert a proletár diktatura, az egypárt rendszer egy konkrét fejlődési fokra vonatkozó átmenet. Nem lenne szükséges ezt tovább gondolni?

S egy olyan országban mint a miénk, ahol soha még polgári értelemben vett

9.) viselőjének véleménye? Elnézést a gondolatok kuszaságáért, először vetem
őket papírra. Elnézést az ideológiai sekélyességért, mely Önben talán
ellenérzéseket kelthet, de mint sokan generációból, az ideológiával szem-
ben némi bizalmatlansággal viseltetem. S az hiszem, hogy egyedül a gyakorla-
majdnem úgy mondanám operatív megközelítés hoz a jelenlegi helyzetben igazi
megoldást.

Nagyon kérem, ha csak egy mód van rá, válaszoljon, s írja meg észrevételeit.
Tudom, hogy az én nevemxxx Onnek semmit nem mond, s hogy Ön nem emlékezett
arra az első éves bölcsészre, aki 48-ban önt a német romantika kapcsán keres-
te fel egyszer kétszer. De gondolom nem kell hangsúlyoznom mennyire szüksé-
gem lenne az Ön megjegyzéseire, ebben az elszigeteltségben, melyben élek,
hogy tudjma, hogy jo uton járok e?

Elnézését kérem hogy szíves türelmét ennyire igénybe vettem.

Mielőbbi válaszát kérve, várva és előre is megköszönve

elvtársi üdvözléssel és tanít-
vállalával:

Törő Ferenc

Cim: François Toeroe 2 rue Octave Feuillet Paris 16^e

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.